

TOMISLAV IVANČIĆ

DUH SVETI i euharistija

ZAKLADA TOMISLAV IVANČIĆ

ZAKLADA TOMISLAV IVANČIĆ

zaklada@zti.hr

Priprema za tisak:

MARIJAN TKALEC

Izdaje: Zaklada Tomislav Ivančić,
Horvaćanska cesta 21, 10000 Zagreb

Za nakladnika: Mario Jakešević

Tisak: STEGA TISAK d.o.o.

Naklada: 1000

ISBN 978-953-8495-56-4

Knjiga je tiskana u prosincu 2025. godine

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom
katalogu knjižničnog sustava Bukinet pod brojem
991005914026509366.

TOMISLAV IVANČIĆ

DUH SVETI i euharistija

ZAKLADA TOMISLAV IVANČIĆ
Zagreb, 2025.

PREDGOVOR

*E*uharistija je srce Crkve, izvor i vrhunac njezina života. Duh Sveti je kao duša Crkve, naglašava drugi Vatikanski sabor. Da bi se vjernici odlučili na ovo bitno životno događanje Crkve trebaju o tome biti najprije obaviješteni. Čovjek se slobodno odlučuje na neki korak tek nakon spoznaje o vrijednosti tog koraka. Izdavanje ove knjige bi htjelo poslužiti spoznaji bogatstva euharistije i snage Duha Svetoga u preobrazbi pojedinca, Crkve i društva. Iza toga se očekuje praktična odluka.

Nedavno mi reče jedan kolega da su članci u časopisima i zbornicima poput raznih primjeraka bilja složenih u herbariju. Nitko ih posebno ne gleda osim stručnjaka koji se žele informirati o nekim specifičnim karakteristikama spremljenih biljki. To me podsjetilo na drugog kolegu profesora koji

mi reče da se on rado služi mojim člancima o euharistiji i Duhu Svetome te zahtjeva da mu studenti dobro poznaju njihov sadržaj. On je rekao da žali što ti članci nisu izdani kao knjiga kako bi bili dostupniji studentima. Kad mi se pak jedna studentica sa Instituta za teološku kulturu pohvalila da ju nadahnjuju i hrane moji članci o odnosu Duha Svetoga i euharistije, shvatio sam da je krajnje vrijeme da ih objavim u posebnoj knjizi.

Prvi od tih članaka izgovoren je kao predavanje na Teološko-pastoralnom tjednu u Zagrebu. Drugi je bio sadržaj predavanja na Teološko-pastoralnom susretu u Rijeci. Treći je bio vrlo prihvaćen na ekumenskom susretu beogradskog pravoslavnog, ljubljanskog i zagrebačkog katoličkog bogoslovnog fakulteta u Mariboru. Svaki članak za sebe je odraz vremena, prostora i cilja za koji je bio priređen. No, njihov bitni sadržaj je katolička vjera i njezino shvaćanje euharistije i Duha Svetoga.

Prvi i drugi članak su u nekim segmentima slični i gotovo se dodiruju no oni su različni u dometima misli i u vizijama koje su me vodile u njihovom priređivanju. Važno je da nas ne smete sličan termin po kojem bismo zaključili da se radi o istom sadržaju. Zato sam prvom članku dao naziv "Euharistija i pneumatologija", a drugom "Duh Sveti i euharistijska žrtva" kako bi se oba članka shvatila kao zasebna teološka razrada neizrecivih stvarnosti euharistije i Duha Svetoga. Da bi se sačuvalo vrijeme nastanka pojedinih članaka odustao sam od toga da ažuriram bilješke i literaturu. U prvom članku je literatura još uvijek suvremena jer govori mnogo o pravoslavnoj teologiji u izučavanju euharistije i Duha Svetoga a pravoslavna teologija nije imala koncil koji bi ju zaočkrenuo u sasvim novom pravcu i s time odredio vrijeme "prijašnje i nove literature".

Ova knjiga je nastala u godini euharistije koju je proglasio pokojni Ivan Pavao II. Ona

se objavljuje u vremenu u kojem još uvijek traju diskusije oko osobe, djelovanja i karizmi Duha Svetoga. Nema sumnje da je euharistija bitna za Katoličku crkvu. Ona se događa svaki dan za uži krug vjernika i svake nedjelje za sve vjernike. Iz nje se očekuje plod evangelizacijskih promjena Crkve. U Duhu Svetom se vidi odlučujuća snaga i vodstvo u provedbi nove evangelizacije, a bez nove evangelizacije suvremena Crkva nema efikasne budućnosti. Sve rasprave o kvalitetnom djelovanju župa, biskupija i čitave Crkve zaustavljaju se pred stvarnošću euharistije i Duha Svetoga. U tu rijeku treba zagaziti, u njoj treba zaplivati i te dvije stvarnosti moraju postati osnovna neposrednost klera, redovništva, vjeroučitelja, zauzetih laika i svih vjernika. Laičke udruge, pokreti i zajednice moraju duboko zahvatiti u ta dva Božja dara svojoj Crkvi. Isus Krist je stalno prisutan i djelatan euharistijski u svojoj Crkvi. Duh Sveti je poslan da ostane sa Crkvom i vjernicima zauvijek. Ipak, čini se

da stereotipno slavljenje euharistije preskače moć euharistije te da nespornosti, sukobi i rasprave oko Duha Svetoga zauzstavljaju pristup osobi Duha Svetoga. Župe ovdje dobivaju na važnosti ali i osobito bivaju prozване.

Ova knjiga bi htjela svima poslužiti da se zaustave pred iskonskom snagom Crkve i iz euharistije i Duha Svetoga crpe nove vizije, inicijative i snagu za preobrazbu društva u kojem živimo. Vjerujem da će glas čitatelja pokazati da je bilo vrijedno potruditi se oko objavljivanja ovog djela.

Listopad, 2005.

Autor

I. DIO

EUHARISTIJA i pneumatologija

UVOD

*O*nome koji je u našoj Crkvi završio redovni studij teologije ovaj naslov nije posve jasan. Čini se prenategnuto. On će misliti da se o toj temi može govoriti tek usput i ne posve uvjerljivo. Zato ona i nema istaknutije mjesto ni u teologiji ni u pastoralu. Posljednji je Sabor, a s njime i događanje unutar Crkve posljednjih desetljeća, pokazao da takvo stanje u pastoralu i teologiji nije normalno i da ne odgovara stvarnosti Svetog pisma i Tradicije.

Da bismo mogli temeljito ući u problematiku odnosa euharistije i Duha Svetoga, potreban nam je nešto opširniji uvod. Potrebno nam je u prvom dijelu pokazati koje mjesto ima Duh Sveti u pastoralu. U drugom dijelu pokazat ćemo neke nove vidove pneumatologije, a u trećem odnos euharistije i Duha Svetoga.

1. POGLAVLJE

DUH SVETI U PASTORALNOM RADU CRKVE

Svrha je pastoralna okupljati Crkvu i raditi na njezinu rastu. Crkva se okuplja oko euharistije. Bez euharistije nema Crkve. Kao što i bez Crkve nema euharistije. Onaj tko jede tijelo Kristovo, postaje Tijelo Kristovo. Tko nije u zajedništvu Crkve, ne može primiti tijelo Kristovo. Sv. Ignacije Antiohijski veli: "Neka se nitko ne zavarava. Tko nije u zajednici oltara, nema sudioništva u Božjem kruhu."¹

Pitanje je međutim koja je to sila koja spaja vjernike u zajedništvo? Što Crkvu drži na okupu? Što je to u čovjeku što ga tjera da se čisti i prima euharistiju ili što je to što ga nagoni da uđe u puno zajedništvo Crkve?

¹ Ignacije ANTIOHIJSKI, *Poslanica Efežanima*, u: Funk 1, 177.

Pastoral Katoličke Crkve uvelike je razgranat, organiziran i discipliniran. Unatoč tome, egzodus iz Crkve se još nije posve zaustavio. Kao da se još ne zna kako u Crkvi treba naviještati. H. Marcuse je u proljeće 1969. godine, na pitanje što je za njega kršćanstvo, odgovorio: "Kršćanstvo, to je nešto što ima veze s Isusom Kristom."² Stalni sudionik u kršćansko-marksističkom dijalogu, Jan Milić Lochmann izjavio je da je iz usta jednog ateista doznao o Radosnoj vijesti³. Slično je i s nizom suvremenih polukršćana koji su završili dječje vjeronauke i jedva što temeljito znaju o Radosnoj vijesti. Naš pastoral je naime odviše racionalistički. Glavni je oslonac ljudsko planiranje i psihologiziranje.

Istodobno dok nam se čini da su u Istočnoj Crkvi pastoral i kateheza svedeni gotovo na nulu ili da se Pravoslavna Crkva ne trudi onoliko koliko Katolička Crkva, ne

² U: *Gegenwart des Geistes* (zbornik), Herder, 1979., str. 132.

³ Usp. LOCHMANN, *Christus oder Prometheus?*, Hamburg, 1972., str. 77.

čini se da je kod njih stanje vjernika i Crkve lošije. Dovoljno je prolistati njihove teološke napise da uvidimo kako su oni uvjereni u napredak svoje Crkve i kako mnogi od njih s visoka gledaju na trud katoličkoga rada. "Budući svesna svojih istinskih predanja", piše jeromonah G. Patacsi, "Pravoslavna Crkva privlači mnoge obraćenike pa i simpatizere koji, izgubivši interesovanje za institucionalizovani ekumenizam, ponekad suviše bučan i površan, idu putevima unutaršnjeg ekumenizma, usmereni sve više i više na pravoslavnu veru. Dok je u pogledu civilizacije čitava vaselena ostala maltene sasvim 'zapadna', Pravoslavlje je sa druge strane, na putu da opet postane zaista vera cele vasetene."⁴

Ipak se čini da su Istok i Zapad u jednakoj krizi jednostranosti. Istok se boji racionalnosti, a Zapad duhovnosti. Jedan je

⁴ G. PATACSI, *Oslobođenje unutaršnjeg čoveka u pravoslavnoj duhovnosti*, u: Teološki pogledi 4 (1979) 209.

crkveni pisac na to davno upozorio: "Ako zaboravimo Sina, Riječ i Istinu otkrivenu u ljudima, mi ćemo obožavati nekog 'bezrazumnog' Boga, ludog; ako li pak uskratimo nužno štovanje Duhu Svetom, darovatelju života, onda će naš Bog ostati 'mrtvi' Bog."⁵

Čini se da Zapad sav svoj rad temelji na Logosu, na Isusu Kristu, i da je stoga naglašena Riječ. Svjedoči to minuciozno razvijena teologija i kateheza. Istok pak svoje djelovanje temelji na Duhu Svetom, i stoga je kod njih bitna duhovnost i molitva. O tome svjedoči nedostatak organiziranog vjeronauka i misija s jedne strane te postojanje monaštva i sugestivne liturgije s druge strane. Normalno je stoga da Zapad više naglašava izvanjsko djelovanje u pastoralu, a Istok više unutarnje djelovanje.

Međutim kao da je izgubljeno s vida da je Bog poslao dvije božanske osobe da

⁵ Govori pripisani sv. Grguru Niškom, PG 44, 1340 B

bismo bili otkupljeni u punini: Isusa Krista i Duha Svetoga. Obje su osobe stoga bitne i nužne u pastoralnom radu. Riječ je ono *što* se naviješta. Duh Sveti je snaga *kojom* se naviješta riječ. Drugim riječima, naviještanje bez Duha Svetoga je sterilno. A sama snaga Duha Svetoga bez naviještanja je besadržajna.

Isusa Krista spoznajemo i primamo naviještanjem. Duha Svetoga primamo po molitvi. O Isusu Kristu možemo saznati iz Svetog pisma i propovijedi. O Duhu Svetom kao sili možemo znati tek kad mu se predamo. To onda znači da o njemu možemo saznati nešto tek kad molitvom dopuštamo da nas njegova sila natopi i vodi.⁶ Budući da je Duh Sveti na Zapadu nekako zanemaren, može se razumjeti otkud tolika razlika između novozavjetnih

⁶ Sv. BAZILIJE piše: "*Bliskost (oikeiosis) s Bogom uspostavlja se po Duhu*" (PG 32, 157 B). Usp. također: Th. STROTMANN, *Pneumatologie et liturgie* u: Vatican II. ed. Cerf, 1967, str. 289-312. Isto: B. DUDA, *De aspectibus trinitariis praesentiae Domini in communitate cultus*, Romae, 1968.

SADRŽAJ

I. DIO - EUHARISTIJA I PNEUMATOLOGIJA

Uvod	13
Duh Sveti u pastoralnom radu Crkve	14
Neki vidovi teologije Duha Svetoga	28
Euharistija i Duh Sveti	41
Zaključak	60

II. DIO - DUH SVETI I EUHARISTIJSKA ŽRTVA

Uvod	67
Suodnos euharistije i Duha Svetoga	73
Teologija križa i pneumatologija	78
Euharistijska liturgija i Duh Sveti	92
Euharistija, Duh Sveti i vjernici	100
Epikleza	108
Zaključak	114

III. DIO - EUHARISTIJA I ŽUPNA ZAJEDNICA

Uvod	119
Znakovi vremena u Crkvi i svijetu	124
Euharistija	130
Župna zajednica	147
Zaključak	158
Popis pojmova	161
Popis imena	174
Bibliografija	177

O AUTORU

TOMISLAV IVANČIĆ rođen je u Davoru 1938. godine. Nakon filozofskog i teološkog studija u Zagrebu i Rimu zaređen je 1966. godine za svećenika zagrebačke nadbiskupije. Postigavši magisterij iz filozofije i doktorat iz teologije na papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu, vraća se 1971. godine u Zagreb gdje postaje profesor Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Pročelnik je katedre fundamentalne teologije, bio je jedan od urednika *Bogoslovske smotre*, član je uredništava i suradnik brojnih tuzemnih i inozemnih teoloških časopisa, te član Društva hrvatskih književnih prevoditelja. Od 1983. godine kanonik je zagrebačkog Prvostolnog kapitla.

Područja njegovog znanstvenog rada su filozofija, teologija i književnost. On istražuje odnos filozofije i teologije, vjere i znanosti, ateizma i religioznosti, objave i vjere, Crkve i crkvenih zajednica, kršćanstva i religija, fenomen sekti i pitanja teološke epistemologije. Osobito područje njegova zanimanja je istraživanje čovjekove egzistencijalno-duhovne dimenzije,

gdje otkriva način suvremene evangelizacije te nužnost razvoja duhovne medicine, koja je uz somatsku i psihičku nezaobilazna u cjelovitom liječenju čovjeka, a osobito u liječenju duhovnih bolesti i ovisnosti. U tu svrhu razvio je metodu *hagioterapije* i osnovao 1990. godine u Zagrebu Centar za duhovnu pomoć čiji je predstojnik.

Od 1971. godine uz rad na fakultetu bio je studentski vjeroučitelj u Zagrebu, inicijator molitvenog pokreta unutar Crkve u Hrvata, osnivač vjerničkog društva pod imenom Zajednica *Molitva i Riječ (MiR)*, te voditelj brojnih seminara za duhovnu obnovu i evangelizaciju kod nas i u inozemstvu. U posljednjem desetljeću školuje kod nas i u inozemstvu djelatnike za rad u centrima za duhovnu pomoć i za vođenje seminara za evangelizaciju.

Njegovi znanstveni i stručni članci izlaze u domaćim i inozemnim časopisima, a brojne knjige su prevedene na njemački, talijanski, francuski, engleski, korejski, nizozemski, mađarski, slovački, albanski, slovenski i srpski jezik.

Od 1998. do 2001. godine bio je dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U rujnu 2001. izabran je za rektora Sveučilišta u Zagrebu. Papa Ivan Pavao II. izabrao ga je 9. veljače 2004. godine za člana Međunarodne teološke komisije kojoj je predsjedavao pročelnik Kongregacije za nauk vjere, Joseph kardinal Ratzinger, sadašnji papa Benedikt XVI.

EUHARISTIJA je srce Crkve,
izvor i vrhunac njezina života.
Duh Sveti je kao duša Crkve,
naglašava drugi Vatikanski
sabor.

Da bi se vjernici odlučili na ovo
bitno životno događanje Crkve
trebaju o tome biti najprije
obaviješteni. Čovjek se
slobodno odlučuje na neki
korak tek nakon spoznaje o
vrijednosti tog koraka.

Izdavanje ove knjige bi htjelo
poslužiti spoznaji bogatstva
euharistije i snage Duha Svetoga
u preobrazbi pojedinca, Crkve i
društva. Iza toga se očekuje
praktična odluka.

ISBN 978-953-8495-56-4

9 789538 495564